

فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال بیست و پنجم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲

صص ۱۲۴-۱۰۶

شناسایی مؤلفه‌های مؤثر در جرم‌یابی با تأکید بر پیشگیری از وقوع جرم^۱

غلامرضا رضایی^۲، مسعود یاراحمدی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۰۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۹/۲۷

چکیده

زمینه و هدف: با پیچیده‌تر شدن جرائم، کشف سریع آنها به منظور دستگیری مجرمان برای جلوگیری از تکرار مجدد جرم و دستیابی به عواملی که این امر را محقق می‌بخشد، امری ضروری است. هدف این پژوهش شناسایی عوامل مؤثر در جرم‌یابی با رویکرد پیشگیرانه است.

روش: پژوهش از نظر هدف کاربردی، از حیث ماهیت داده‌ها کیفی-کمی و از نظر روش گردآوری داده‌ها توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جامعه آماری در بخش کیفی نخبگان پلیس در حوزه‌های جرم‌یابی و پیشگیری از جرم هستند که با روش نمونه‌گیری هدفمند و اصل اشباع نظری، ۱۶ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب و ابزار جمع‌آوری داده‌ها مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود، داده‌های جمع‌آوری شده نیز در این بخش به روش تحلیل مضمون و با استفاده از نرم‌افزار "مکس کیودا" مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بخش کمی جامعه آماری ۹۶ نفر مشتمل بر کارآگاهان و کارشناسان با تجربه در امر جرم‌یابی و پیشگیری از جرم هستند، همچنین ابزارگردآوری داده‌ها پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود و تحلیل داده‌ها در این بخش با استفاده از نرم‌افزار "ایموس" صورت پذیرفت.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش منجر به شناسایی ۳ مضمون اصلی و ۳۷ مضمون فرعی مشتمل بر؛ در اختیار گذاردن نیروی کافی، ایجاد انگیزه در کارکنان و ... در قالب بعد انسانی، تعامل با واحدهای تخصصی درون سازمانی، تأمین منابع مالی و ... در قالب بعد سازمانی و بهره‌برداری از سامانه‌های موجود، سرمایه‌گذاری در خرید تجهیزات فناورانه مدرن و ... در قالب بعد فناورانه می‌باشد.

نتیجه: اجرایی نمودن مؤلفه‌های شناسایی شده با رویکرد پیشگیرانه و توجه به تسریع در فرآیندهای جرم‌یابی موجبات پیشگیری سومین در وقوع جرم را مهیا ساخته و باعث جلوگیری از تکرار جرم می‌شود.

کلید واژه‌ها: جرم، جرم‌یابی، پیشگیری، پیشگیری از جرم.

۱. مقاله برگرفته از پژوهش مستقل.

۲. استادیار گروه پیشگیری انتظامی، دانشگاه جامع علوم انتظامی امین (نویسنده مسئول)، تهران، ایران. رایانامه gh.rezayi55@gmail.com

۳. عضو هیئت علمی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران. رایانامه: yarahmadi57@yahoo.com

مقدمه

جرم موضوعی پیچیده است و زمانی رخ می‌دهد که چهار عنصر قانون، بزه‌کار، بزه‌دیده و مکان بزه‌کاری، هم‌زمان وجود داشته باشد. لزوم برقراری نظم و امنیت در تمامی جوامع سبب شده است، همواره رویارویی با بزه‌کاری مورد توجه دولت‌ها و پلیس باشد؛ به گونه‌ای که یکی از حساس‌ترین و ضروری‌ترین مأموریت‌های پلیس حضور به موقع در صحنه جرم و واکنش سریع برای کنترل بحران می‌باشد (هندیانی و نظری منظم، ۱۳۹۴، ۹۶). همچنین از مهم‌ترین شاخص‌های امنیت در هر کشوری، میزان کشف جرائم به وقوع پیوسته است. جرم، ریشه در تاریخ زندگی اجتماعی انسان‌ها دارد و به همین سبب، دورکیم^۱ جامعه‌شناس فرانسوی جرم را به‌عنوان پدیده‌ای عادی و اجتناب‌ناپذیر در کنار سایر پدیده‌های اجتماعی می‌داند و در تعریف جرم، آن را عملی می‌داند که وجدان جمعی را جریحه‌دار می‌کند و به‌عنوان یکی از مشکلات اساسی جامعه بشری خسارات زیادی را به افراد جامعه تحمیل می‌نماید. تا اواخر قرن ۱۹ شیوه کشف جرائم و دستگیری مجرمین در کشورهای مختلف، چندان تفاوتی با هم نداشت و افراد پلیس پس از حضور در محل وقوع جرم، استماع شهود و تهیه صورت‌مجلس، در صورت امکان به دستگیری متهم یا مجرم اقدام می‌کردند. به تدریج پلیس برای مبارزه با بزه‌کاری و کشف جرائم و دستگیری مجرمین، به روش‌های خاص علمی متوسل شدند، چرا که امروزه پیشرفت فناوری‌های نوین سبب شده تا جرائم نیز از پیچیدگی و گستردگی فراوانی برخوردار باشند، این موضوع به حدی رسیده که روش‌های سنتی، توان شناسایی جرائم جدید را ندارند و پلیس به‌عنوان متولی مقابله و پیشگیری از جرائم با شرایط جدیدی مواجه شود (مرتضوی و همکاران، ۱۴۰۰، ۲).

یکی از مشکلاتی که امروزه در رسیدگی به جرائم مشاهده می‌شود و همین امر هم باعث اطاله آنها نیز می‌شود، دیر مطلع شدن دستگاه عدالت کیفری (پلیس، دستگاه قضایی و...) از ارتکاب برخی جرائم است که باعث از بین رفتن زمان طلایی در کشف

آنها می‌شود، هرچند این موضوع در حال حاضر تا حدودی با راه‌اندازی مرکز فوریت‌های پلیسی در کشور و سایر منابع موجود مرتفع شده، عواملی مانند؛ استفاده کمتر از روش‌های علمی و توجه اندک به اهمیت زمان، از نظر بسیاری از کارشناسان با عدم توفیق در کشف برخی جرائم مرتبط است. استفاده بهینه از زمان چه در مرحله تحقیقات مقدماتی و چه در مرحله تحقیقات تکمیلی سهم بسزایی در موفقیت کشف جرائم دارند و نتیجه آن جلوگیری از تکرار مجدد جرم توسط مجرمین خاص و در نتیجه پیشگیری از جرم خواهد شد. مطابق ماده یک قانون پیشگیری از جرم، پیشگیری از جرم عبارت‌است از پیش‌بینی، شناسایی و ارزیابی خطر وقوع جرم و اتخاذ تدابیر و اقدامات لازم برای از بین بردن یا کاهش آن (قانون پیشگیری از جرم، ۱۳۹۴).

با کشف جرم و دستگیری مجرم و تسریع در فرایند رسیدگی، علاوه بر پیشگیری از جرم، کاهش هزینه‌های رسیدگی و مقابله با جرم، ایجاد امنیت و احساس امنیت و رضایتمندی در جامعه و... ایجاد می‌شود و در مقابل کشف نشدن و دستگیری نکردن مجرمین موجب افزایش آمار جرم و جنایت در جامعه، احساس ناامنی، مشکل توسعه اقتصادی، افزایش هزینه‌ها و پرونده‌های قضایی، درگیر شدن نیرو و ظرفیت پلیس و دستگاه قضایی پیرامون پرونده‌های متشکله خواهد شد. بنابراین، برای این که پلیس بتواند به موفقیت‌های چشم‌گیری در این راستا دست یابد، نیازمند شناسایی عوامل تأثیرگذار بر فرایند جرم‌یابی، است. از این رو سؤال اصلی این پژوهش این است که عوامل مؤثر بر جرم‌یابی با رویکرد پیشگیرانه کدامند؟

پیشینه و مبانی

مرتضوی و همکاران (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان «عوامل راهبردی مؤثر بر جرم‌یابی با رویکرد آینده‌پژوهی» که با هدف شناسایی عوامل راهبردی پیرامون موضوع صورت پذیرفت، به این نتیجه دست یافتند که هفده عامل به‌عنوان موضوعات راهبردی مؤثر بر جرم‌یابی تأثیرگذارند. طبق نتایج تحقیق در جرم‌یابی باید، بهره‌برداری از کار تیمی، تجزیه و تحلیل اطلاعات جرائم، وجود بانک‌های اطلاعاتی مجرمان سابقه‌دار و حوزه

فعالیتی آنها، داشتن تجهیزات فنی و آزمایشگاهی مجهز برای استخراج ادله جرم و... به‌منظور موفقیت هرچه بیشتر در این زمینه مورد توجه قرار گیرند.

یاوری و همکاران (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای باعنوان «نقش اشراف اطلاعاتی در جرم‌یابی و کشف جرم در واحدهای جرم‌یابی فراجا» که با هدف تعیین کارکردهای اشراف اطلاعاتی در جرم‌یابی صورت پذیرفت به این نتیجه رسیدند که اشراف اطلاعاتی به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی و بنیادین موفقیت واحدهای جرم‌یابی در فراجا در زمینه جرم‌یابی و کشف جرائم است و می‌تواند این واحدها را در جهت جرم‌یابی جرائم شامل؛ شناسایی، کشف و اثبات جرم و در نهایت دستگیری مجرمان و تبهکاران حرفه‌ای در حوزه مأموریتی یاری کند. استفاده از نیروی انسانی متعهد و متخصص، در اختیار داشتن تجهیزات و فناوری‌های مناسب، منابع و مخبرین در نشانگاه‌های خبری، کسب اخبار و اطلاعات از وضعیت جرم و مجرمان، در اختیار داشتن بانک‌های اطلاعاتی و در نهایت تهیه نیازمندی‌های مأموریتی در ایجاد اشرافیت اطلاعاتی مؤثر هستند. با توجه به نقش مؤثر اشراف اطلاعاتی در شناسایی، کشف، اثبات و دستگیری مجرمان، احصای عوامل تأثیرگذار و رفع مشکلات واحدهای جرم‌یابی در این زمینه برای موفقیت هر چه بیشتر پلیس مورد تأکید است.

توکلی و مرتضوی (۱۳۹۹)، در پژوهشی باعنوان «تعیین عوامل تأثیرگذار در کشف جرائم سایبری با رویکرد دلفی فازی» به این موضوع پرداخته‌اند که مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در کشف جرائم فضای مجازی، در ۲۶ عامل و ۶ گروه شامل تعامل سازمانی، تجهیزات سازمانی، آشنایی قضات با مبانی فنی و حقوقی، توانمندی نیروی انسانی و کارآگاهان، فناوری‌های نوین ارتباطی و فناوری اطلاعات و فضای مجازی می‌باشند.

ذوالفقاری و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی باعنوان «نظام جامع جرم‌یابی در پلیس ایران» به این موضوع دست یافتند که ابعاد پنج‌گانه ساختار، محتوا، محیط، روندها و

فناوری‌ها برای طراحی نظام جامع جرم‌یابی در پلیس ایران باید شناسایی شود و عوامل و اجزاء متبوع آنها نیز از حیث اهمیت و اولویت مشخص شوند.

درویشی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر در جرم‌یابی سرقت خودرو در شهرستان قم» به این موضوع پرداخته‌اند که عوامل درون سازمانی با ۵۱/۱ درصد و عوامل برون سازمانی با ۴۳/۵ درصد و در مجموع، عوامل سازمانی با ۵۸/۳ درصد تأثیر مثبت بر جرم‌یابی سرقت خودرو در استان قم دارد. نتایج بیانگر این است که جهت افزایش کشف سرقت خودرو، پلیس در یک رویکرد جامع‌نگر از همه ظرفیت‌های عوامل مؤثر درون و برون سازمانی، باید بیشترین بهره را برد و با انسجام بخشی بیشتر به اقدامات درون سازمانی، مطالبات خود را از سازمان‌های بیرونی در ایفای نقش مؤثر در جرم‌یابی سرقت خودرو پیگیری کند.

مبانی

جرم: جرم و جنایت یک پدیده پیچیده‌ی اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، محیطی و روانی است که حقوق اشخاص و جامعه را در معرض خطر جدی قرار می‌دهد. مطابق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی «هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است؛ جرم محسوب می‌شود» و مقابله با جرم، به دلیل آثار مخرب آنها در روابط اجتماعی و زندگی آحاد مردم، به‌عنوان یکی از وظایف اساسی حکومت‌ها و دولت‌ها درآمده است (انصاری، ۱۳۹۶، ۵).

جرم‌یابی و فرآیند آن: تحقیقات جنایی یکی از فعالیت‌های مهم قانونی می‌باشد. به‌طور کلی، تحقیق جنایی یک فرآیند حقیقت‌یابی بوده، که در نهایت منجر به دستگیری مجرم می‌شود. علوم جنایی؛ علمی هستند که با جرم و پدیده مجرمانه در ارتباط بوده و از زوایای گوناگون قابل مطالعه و طبقه‌بندی است. برخی از حقوق‌دانان، علوم جنایی را به‌صورت کلی به دو بخش تقسیم کرده‌اند: بخش اول، جرم‌شناسی؛ که عبارت‌است از مطالعه علمی وقوع جرم و بخش دوم، کشف جرم؛ که عبارت‌است از بررسی چگونگی وقوع جرائم و ترتیب کشف و اثبات آن (انصاری، ۱۳۹۶، ۱).

هیئت جرم‌یابی آمریکا، جرم‌یابی را رشته حرفه‌ای و علمی مدیریت تشخیص، تعیین، تمایز و ارزیابی ادله مادی با استفاده از علوم فیزیکی و طبیعی در موضوعات علوم حقوقی تعریف کرده است (مؤذن‌زادگان و حمیدی، ۱۳۹۲، ۱۰۰). در تعریفی دیگر جرم‌یابی را علمی دانسته‌اند که درباره کاربرد علوم مادی در کشف جرائم و شناسایی مجرمان و اثبات جرم بحث کرده و به سه شاخه پلیس علمی (کشف علمی جرایم)، پزشکی قانونی و روان‌شناسی تقسیم می‌شود.

فرآیند جرم‌یابی، فرآیند پیچیده‌ای است که با مشارکت و تعامل دو سازمان یعنی پلیس و دستگاه قضایی صورت می‌گیرد که هرچه قدر میزان تعامل بین این دو نهاد در فرآیند جرم‌یابی بیشتر و بهتر باشد، احتمال کشف سریع‌تر و دقیق‌تر انواع جرائم بالاتر می‌رود و بالعکس (دعاگویان و همکاران، ۱۳۹۷، ۱۸۵).

علوم جرم‌یابی، مجموعه علوم و دانش‌های است که برای کشف جرائم، تشخیص هویت و دستگیری مجرمان مورد استفاده قرار می‌گیرد و شامل رشته‌های تن‌پیمایی؛ پزشکی قانونی و پلیس علمی است. شامبیاتی بر این عقیده است که علوم کشف جرم، مجموعه علمی هستند که به کشف جرم، تشخیص هویت مجرمان، بررسی صحنه جرم و جمع‌آوری دلیل و مدارک جرم و در نهایت بررسی آزمایشگاهی بر روی دلایل و مدارک تحصیل شده و به تجزیه و تحلیل آنها می‌پردازد و شامل، پزشکی قانونی، پلیس علمی و روش بررسی صحنه جرم، آزمایشگاه جنایی و تشخیص هویت است. در ادامه به اهداف مراحل جرم‌یابی اشاره می‌شود، که شامل موارد زیر است.

۱) تشخیص این که آیا جرمی صورت گرفته است؟؛ ۲) کسب قانونی اطلاعات و مدارک برای شناسایی فرد مسئول؛ ۳) بازداشت مظنون؛ ۴) کشف اموال مسروقه و ۵) ارائه بهترین پرونده و گزارش ممکن به مقام قضایی (مرتضوی و همکاران، ۱۴۰۰، ۷).

پیشگیری از جرم: واژه پیشگیری در مفهوم متداول آن در معانی «پیش‌دستی کردن، پیشی گرفتن و به‌جلوی چیزی شتافتن» و همچنین «آگاه کردن، خبر چیزی را دادن و

هشدار دادن است» (محمدنسل، ۱۳۹۳، ۲۰). اما در جرم‌شناسی پیشگیرانه، پیشگیری در معنی اول آن مورد استفاده واقع می‌شود. در استنباط مفهوم پیشگیری و تعریف آن دو جهت‌گیری کلی دیده می‌شود. برخی از جرم‌شناسان مفهومی باز یا گسترده برای تدابیر پیشگیرانه قائل شده و گروهی دیگر پیشگیری را در مفهومی محدود بکار می‌برند. در مفهوم محدود آن، پیشگیری به مجموعه وسایل و ابزارهای اطلاق می‌شود که دولت برای مهار بهتر بزهکاری از طریق حذف یا محدود کردن عوامل جرم‌زا و یا از طریق اعمال مدیریت مناسب نسبت به عوامل محیط فیزیکی و محیط اجتماعی موجود فرصت‌های جرم، مورد استفاده قرار می‌دهد. اما در مفهوم باز یا گسترده پیشگیری، انجام هر اقدامی که علیه جرم بوده و آن را کاهش دهد پیشگیری محسوب می‌شود. براساس این برداشت انواع تدابیر کیفری و غیر کیفری چه مربوط به قبل و چه مربوط به بعد از وقوع جرم، پیشگیری محسوب می‌شوند (نجفی ابرند آبادی، ۱۳۸۳، ۷۴۰؛ به نقل از محمد نسل، ۱۳۹۳، ۲۱-۲۰). لذا در مفهوم گسترده پیشگیری اقدامات لازم که توسط پلیس در راستای کشف جرم و دستگیری مجرم یا مجرمین صورت می‌پذیرد به نوبه خود پیشگیری محسوب می‌شود. در ادامه برای تبیین بیشتر این موضوع به گونه‌های مختلف پیشگیری از جرم اشاره می‌گردد.

انواع پیشگیری از جرم

دیدگاه‌های مختلفی در مورد دسته‌بندی اقدام‌های پیشگیرانه از جرم وجود دارد. برخی از صاحب‌نظران اقدام‌های پیشگیرانه را به دو دسته تقسیم کرده‌اند. نخستین دسته‌بندی پیشگیری از جرم را در سه خصیصه کلی توصیف می‌کند که به عنوان پیشگیری اولیه^۱، پیشگیری ثانویه^۲ و پیشگیری سومین^۳ از آنها نام برده شده است. دومین گروه اقدام‌های پیشگیرانه شامل دسته‌بندی ساتن^۴ (۱۹۹۷) است که بر اساس

1. Primary Prevention
2. Secondary Prevention
3. Tertiary Prevention
4. Sutton

آن رویکردهای پیشگیری از جرم مطابق کاهش فرصت‌های جرم یا پیشگیری اجتماعی دسته‌بندی شده‌اند. در یک تقسیم‌بندی دیگر توسط باتومس^۱ از پیشگیری‌های وضعی، اجتماعی و توسعه‌ای سخن می‌گوید (محمدنسل، ۱۳۸۷، ۳۸). محققان دیگری انواع پیشگیری از جرم را به پیشگیری اولیه، ثانویه و سومین، کوتاه‌مدت، بلندمدت، انفعالی، فعال، کیفری، غیر کیفری، قضایی، انتظامی، وضعی، اجتماعی و... تقسیم نموده‌اند (بیات و همکاران، ۱۳۸۷، ۵۰). پیشگیری از جرم مطابق معیار زمان مداخله به دو گونه کنشی و واکنشی و بر اساس معیار سطح مداخله به سه دسته نخستین، دومین و سومین، مطابق معیار قلمرو مداخله به دو دسته عمومی و خصوصی، بر اساس معیار سازمان مداخله کننده به سه گونه اجتماعی، انتظامی و قضایی و مطابق نوع مداخله به کیفری و غیر کیفری دسته‌بندی می‌شود (عاجی، ۱۳۸۸). برانتینگام و فاست^۲ (۱۹۷۶) با الهام از الگوهای بهداشت عمومی به سنخ‌شناسی پیشگیری از جرم در سه سطح زیر پرداختند (کرافورد^۳، ۲۰۰۸، ۸۷۰). پیشگیری اولیه^۴، مخاطبین این پیشگیری عموم جامعه و یا مکان‌های عمومی هستند؛ پیشگیری دومین^۵، مخاطب این اقدامات افراد و یا محیط‌های در معرض خطر هستند و تمرکز پیشگیری سومین^۶، اقدامات برای جلوگیری از تکرار مجدد جرم در افراد هستند. از این رو با توجه به گونه‌ای از اقدامات پیشگیرانه که منبعث از الگوی پزشکی بوده و مفهوم گسترده پیشگیری از جرم که در بالا به آن اشاره شد، ملاحظه می‌شود، پیشگیری از جرم در پیشگیری سومین (برای جلوگیری از تکرار مجدد جرم) و مفهوم گسترده پیشگیری با یکدیگر هم‌پوشانی داشته و در مجموع می‌توان بیان داشت اقدامات کیفری

-
1. Bottoms
 2. Branting ham and Faust
 2. Crawford
 3. Primary Prevention
 4. Secondary Prevention
 5. Tertiary prevention

مانند رسیدگی به جرم، مدیریت صحنه جرم، جمع‌آوری ادله جرم، دستگیری مجرم و...
جملگی تداعی‌کننده اقدامات پیشگیرانه برای جلوگیری از تکرار مجدد جرم هستند.

روش

پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از حیث ماهیت داده‌ها، کیفی - کمی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری کیفی نخبگان پلیس در حوزه‌های کشف جرم و پیشگیری از جرم است، که با روش نمونه‌گیری هدفمند و اصل اشباع نظری، ۱۶ نفر از آن‌ها به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و ابزار جمع‌آوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته است. برای اطمینان از روایی بخش کیفی ابزار از نظرات استادان صاحب‌نظر در حوزه پژوهش استفاده شد و برای حصول اطمینان از پایایی از روش‌های راتو و پری^۱ (۲۰۰۳) شامل قابلیت بازیافت‌پذیری، تأییدپذیری و قابلیت تکرارپذیری و با استفاده از روش‌های هدایت دقیق جریان مصاحبه کمک گرفته شد. درنهایت، بعد از انجام مصاحبه و با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون و با کمک نرم‌افزار «مکس کیودا»^۲ مؤلفه‌های پژوهش شناسایی شد.

در بخش کمی، از جامعه آماری ۹۶ نفره مشتمل بر کارآگاهان و کارشناسان خبره امر پیشگیری از جرم استفاده شد و از طریق پرسش‌نامه محقق‌ساخته داده‌های حاصله با آن‌ها به اشتراک گذاشته شد. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ^۳ محاسبه و برای سنجش روایی نیز از روش روایی صوری با استفاده از نظر استادان آشنا به موضوع استفاده شد. یافته‌ها بیانگر پایایی و روایی بودن ابزار اندازه‌گیری است و در ادامه نتایج با استفاده از نرم‌افزار «ایموس»^۴ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها:

الف) یافته‌های توصیفی در بخش کیفی و کمی

1. Rao & Perry
2. Maxqda
3. Cronbach
4. Amos

یافته‌های مربوط به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در بخش کیفی و کمی به شرح جداول (۱) و (۲) ارائه شده است.

جدول ۱. توزیع و درصد فراوانی یافته‌های توصیفی کیفی

درصد	فراوانی			درصد	فراوانی														
%۲۵	۴	دانشجوی دکتری	تحصیلات	%۱۰۰	۱۶	مرد	جنسیت												
								%۷۵	۱۲	دکتری	زن								
												%۱۰۰	۱۶	مجموع					
%۱۳	۲	۲۵-۲۰	سن خدمتی (سال)	%۳۱	۵	۴۵-۴۰	سن (سال)												
								%۳۱	۵	۳۰-۲۶	%۱۹	۳	۵۰-۴۶						
														%۳۱	۵	۳۵-۳۱	%۵۰	۸	۵۱ به بالا
%۱۰۰	۱۶	مجموع																	

جدول ۲. توزیع و درصد فراوانی یافته‌های توصیفی کمی

درصد	فراوانی	تحصیلات	درصد	فراوانی															
%۱۶	۱۵	لیسانس	%۱۰۰	۹۶	مرد	جنسیت													
							%۳۶	۳۵	فوق لیسانس	زن									
											%۴۸	۴۶	دکتری	مجموع					
%۱۰۰	۹۶	مجموع																	
%۱۵	۱۴	کمتر از ۱۰	سن خدمتی (سال)	۰	۰	زیر ۳۰	سن (سال)												
								%۳۶	۳۵	۲۰-۱۱	%۲۲	۲۱	۴۰-۳۱						
														%۴۹	۴۷	بالا تر از ۲۰	%۵۲	۵۰	۵۰-۴۱
%۱۰۰	۹۶	مجموع																	
				۰	۰	بالای ۶۱													
%۱۰۰	۹۶	مجموع	%۱۰۰	۹۶	مجموع														

ب) یافته‌های استنباطی در بخش کیفی و کمی

در بخش کیفی پژوهش با استفاده از ادبیات نظری و نظرات خبرگان و با تجمیع مضامین، ۳۷ مضمون فرعی و تعداد ۳ مضمون اصلی در قالب ابعاد، مؤلفه‌ها مطابق جدول (۳) شناسایی شد. که در ادامه با اشاره به یک نمونه از مصاحبه‌های انجام شده مطابق جدول (۴)، شبکه مضامین مطابق شکل (۱) انجام شده است.

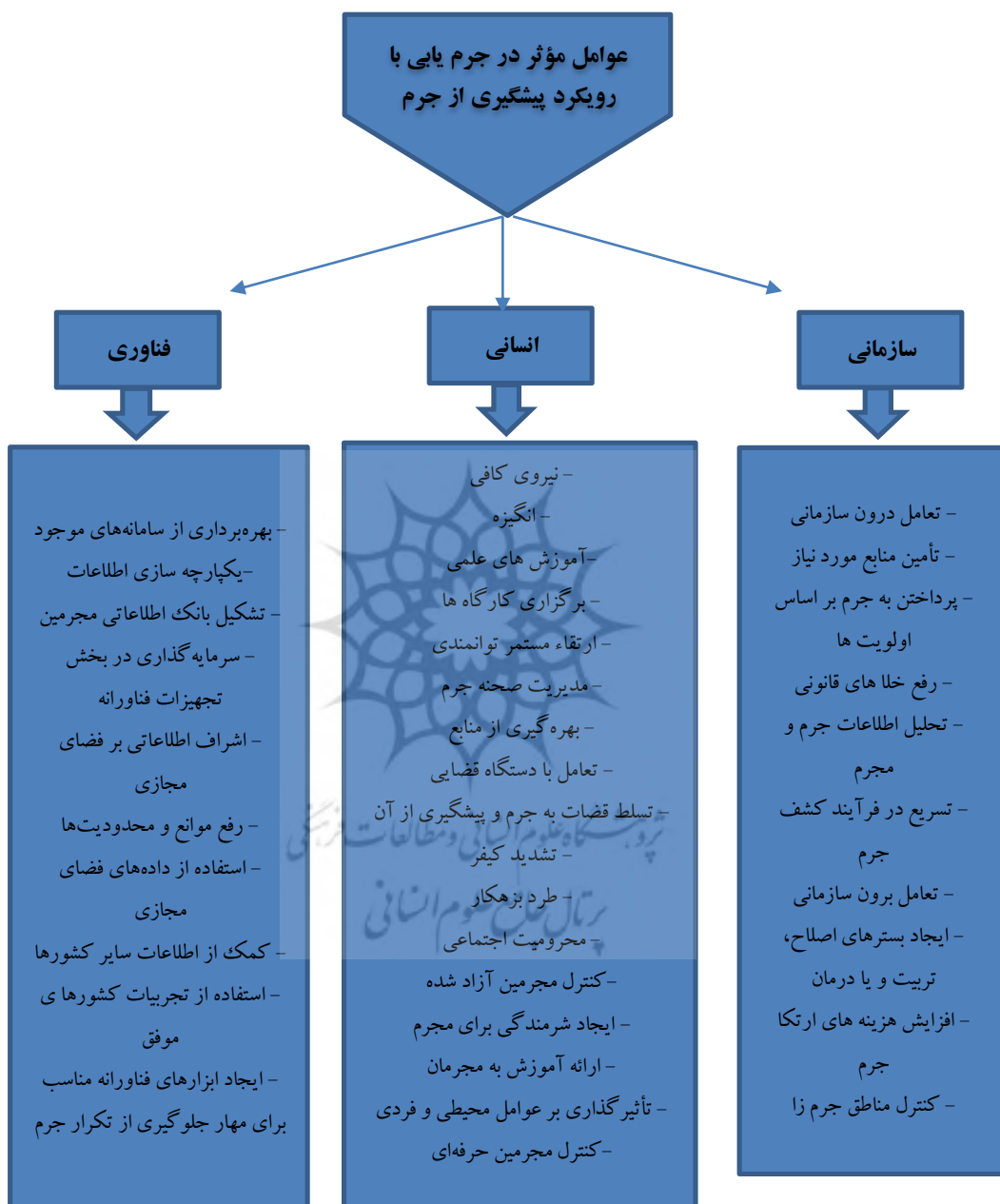
جدول ۳. مضامین اصل

مضامین اصلی	کد	مضامین فرعی
انسانی	FA1	<p>مأموران اجرایی:</p> <p>در اختیار گذاردن نیروی کافی، ایجاد انگیزه در کارکنان، ارائه آموزش‌های علمی به کارکنان، اجرایی کارگاه‌های دانش‌افزایی و مهارت‌افزایی کارکنان، ارتقاء مستمر توانمندی علمی و عملی کارآگاهان در شناخت شگردهای ارتکاب جرم و روش‌های بازجویی، مدیریت صحنه جرم، بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و مردمی، تعامل با دستگاه قضایی، تسلط قضات به فرایندهای جرم‌یابی و پیشگیرانه،</p> <p>مجرمین:</p> <p>تشدید کیفر مجرمان، طرد بزهکار مکرر تکرار جرم، اعمال محرومیت‌های اجتماعی برای مجرمان، تحت نظارت قرار دادن مجرمین آزادشده از زندان، ایجاد شرمندگی در مجرم با رویکرد عدالت ترمیمی، بهره‌مندی محکومان از حق آموزش به‌منظور جامعه‌پذیری و بازسازی اجتماعی، تأثیرگذاری بر عوامل محیطی، اجتماعی و فردی، کنترل مجرمان حرفه‌ای.</p>
سازمانی	FA2	<p>تعامل با واحدهای تخصصی درون سازمانی، تأمین منابع مالی، رسیدگی به جرائم بر اساس شاخص‌های تعیین اولویت‌ها، تلاش در جهت رفع خلأهای قانونی احتمالی، تحلیل اطلاعات جرم و مجرمان، تسریع در فرآیندهای رسیدگی به جرم، تعامل برون سازمانی، فراهم نمودن وسایل سازمانی اصلاح و تربیت و یا درمان و آماده کردن محکوم به زندگی عادی اجتماعی، تلاش برای افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم، کنترل مناطق جرم‌زا.</p>
فناورانه	FA3	<p>بهره‌برداری از سامانه‌های موجود، یکپارچه‌سازی اطلاعات، تشکیل بانک اطلاعاتی مجرمان، سرمایه‌گذاری در خرید تجهیزات فناورانه مدرن، اشراف اطلاعاتی بر فضای</p>

	مجازی، رفع موانع و محدودیت‌های سازمانی در بکارگیری تجهیزات فناورانه، استفاده بهینه از داده‌های فضای مجازی برای جرم‌یابی، کمک از اطلاعات سایر کشورها در جرم‌یابی، استفاده از تجربیات موفق کشورها در جرم‌یابی، ایجاد ابزارهای فناورانه مناسب در جهت مهار ادامه روند بزهکاری مجرمان.
--	---

جدول ۴. نمونه جدول تحلیل برگرفته از مصاحبه

مقوله اصلی	مقوله فرعی	کد مصاحبه شونده	نمونه گزاره/متن مصاحبه
انسانی	نیروی کافی؛ انگیزه کارکنان؛ آموزش‌های علمی؛ کارگاه‌های عملی؛ ارتقاء مستمر توانمندی؛ مدیریت صحنه جرم؛ بهره‌گیری از منابع؛ تعامل با دستگاه قضایی؛ سرعت در عمل؛ تسلط قضات به موضوعات؛ تشدید مجازات؛ طرد بزهکاران؛ محرومیت اجتماعی؛ نظارت بر زندانیان آزاد شده؛ ایجاد شرمندگی در مجرمان؛ ارائه آموزش به مجرمان؛ تأثیرگذاری بر عوامل محیطی و فردی مجرمین؛ کنترل مجرمان حرفه‌ای و...	۰۴	با توجه به تجربه خود در مباحث کشف جرم موضوعاتی را در این مسئله حائز اهمیت می‌دانم. افرادی که به‌عنوان کارآگاه منتخب کشف و دستگیری از جرم هستند لزوماً بایستی دوره‌های آموزشی و عملی را سپری کرده باشند و از توانمندی علمی بالایی برخوردار باشند و با تسلط لازم بر صحنه نمونه‌برداری و دلایل و مدارک جرم را به شیوه‌های علمی جمع‌آوری نموده و از حضور مقام قضایی برای حضور در صحنه بهره‌برند ضمن این‌که با توجه به موضوع پیشگیری از تکرار جرمی که مطرح نمودید تسریع در کشف جرم و دستگیری بسیار حایز اهمیت می‌باشد ...
سازمانی	تعامل درون و برون سازمانی؛ رسیدگی به جرائم بر اساس اولویت‌ها؛ کنترل مناطق جرم‌زا؛ ایجاد بستر اصلاح، تربیت یا درمان و..		
فناوری	بهره‌گیری از فناوری‌های بروز و مدرن؛ بانک‌های اطلاعاتی؛ یکپارچه‌سازی اطلاعات؛ اشراف بر فضای مجازی و..		

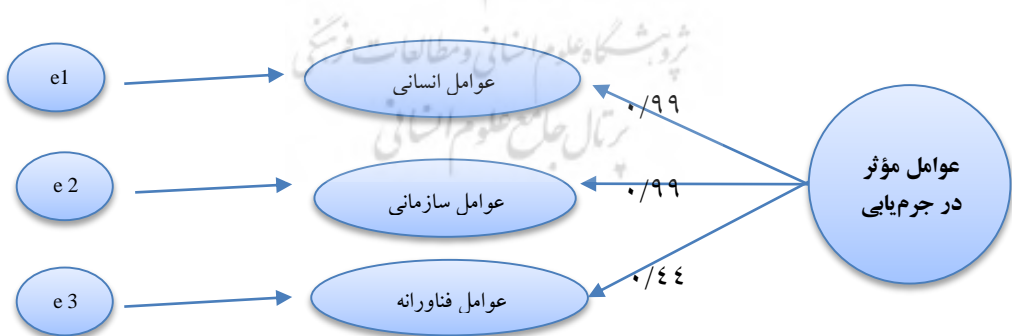
شکل ۱، شبکه مضامین اصلی و فرعی مؤلفه‌های جرم‌یابی با رویکرد پیشگیری از جرم

در بخش کمی یافته‌های بخش کیفی از طریق پرسش‌نامه محقق ساخته با جامعه آماری به اشتراک گذاشته شد، که در نهایت نتایج حاصله با استفاده از نرم‌افزار ایموس تحلیل شد و با استفاده از نتیجه تأیید عاملی و شاخص p و برازش شاخص‌های ابعاد پرسش‌نامه مطابق جدول (۵)، مشخص شد، میزان بار عاملی برای همه متغیرهای پژوهش بیش از $0/4$ است که نشان از مطلوب بودن میزان بارهای عاملی پژوهش دارد. به علاوه، شاخص p در سطح اطمینان $0/95$ باید کمتر از $0/05$ باشد که در تحلیل‌های انجام شده برای همه مؤلفه‌ها میزان p کمتر از $0/05$ بود.

جدول ۵. بارهای عاملی و شاخص p

P	بار عاملی	مؤلفه‌ها
0/000	0/89	عامل انسانی
0/001	0/79	عامل سازمانی
0/000	0/84	عامل فناورانه

نتیجه آزمون مدل‌سازی معادلات ساختاری برای عوامل مؤثر در جرم‌یابی نیز مطابق شکل (۱) ارائه شده است.

شکل ۲، مدل ساختاری پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری:

در حال حاضر با پیشرفت‌های فناورانه در دنیا علاوه بر استفاده‌های مفیدی که از فناوری‌ها در جهت سهولت و دقت در کارها توسط افراد و سازمان‌ها به عمل می‌آید، ابزار مناسبی هم در جهت تحقق اهداف مجرمانه محسوب می‌شوند که با بهره‌گیری منفی از آنها خسارات و هزینه‌های سنگینی بر جامعه تحمیل می‌شود، بنابراین با برنامه‌ریزی‌های مناسب و دقیق می‌توان در جهت کاهش هرچه بیشتر جرائم گام برداشت، به طوری که موجب سرعت کشف جرائم شده و از زمینه‌های گسترش ناامنی کاسته شود. از آنجایی که رویکرد این پژوهش پیشگیرانه است، لذا اقدامات در راستای فرآیند کشف و دستگیری باید با نهایت سرعت، دقت و هوشمندانه بوده تا با کشف سریع و به موقع و به هنگام مانع از تکرار جرم به خصوص توسط مجرمان به عادت و حرفه‌ای شود. از این رو به منظور تعیین این مؤلفه‌ها ابتدا با مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی پژوهش‌های قبلی عوامل اولیه مؤثر در جرم‌یابی جمع‌آوری و سپس با استفاده از نظرات خبرگان با روش تحلیل مضمون، سه مضمون اصلی شامل؛ عوامل انسانی، سازمانی و فناورانه و ۳۷ مؤلفه تأثیرگذار در جرم‌یابی با رویکرد پیشگیرانه شناسایی شدند، مؤلفه‌های شناسایی شده در بعد انسانی مشتمل بر؛ در اختیار گذاردن نیروی کافی، ایجاد انگیزه در کارکنان، ارائه آموزش‌های علمی به کارکنان، اجرایی کارگاه‌های دانش‌افزایی و مهارت‌افزایی کارکنان، ارتقاء مستمر توانمندی علمی و عملی کارآگاهان در جهت شناخت شگردهای ارتکاب جرم و روش‌های بازجویی، مدیریت صحنه جرم، بهره‌گیری از منابع اطلاعاتی و مردمی، تعامل با دستگاه قضایی، تسلط قضات به روش‌های وقوع جرم، تشدید کیفر مجرمان، طرد بزهدار مکرر تکرار جرم، اعمال محرومیت‌های اجتماعی برای مجرمان، تحت نظارت قرار دادن مجرمین آزادشده از زندان، ایجاد شرمندگی در مجرم با رویکرد عدالت ترمیمی، بهره‌مندی محکومان از حق آموزش به منظور جامعه‌پذیری و بازسازی اجتماعی، تأثیرگذاری بر عوامل محیطی، اجتماعی و فردی، کنترل مجرمان حرفه‌ای، در بعد سازمانی نیز شامل؛ تعامل با

واحدهای تخصصی درون سازمانی، تأمین منابع مالی، رسیدگی به جرائم بر اساس شاخص‌های تعیین اولویت‌ها، تلاش در جهت رفع خلأهای قانونی احتمالی، یکپارچه‌سازی اطلاعات، تحلیل اطلاعات جرم و مجرمان، تشکیل بانک اطلاعاتی مجرمان، کنترل مجرمین سابقه‌دار، تسریع در فرآیندهای رسیدگی به جرم، تعامل برون سازمانی، فراهم نمودن وسایل سازمانی اصلاح و تربیت و یا درمان و آماده کردن محکوم به زندگی عادی اجتماعی، تلاش برای افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم، کنترل مناطق جرم‌زا و در بعد فناورانه مشتمل بر بهره‌برداری از سامانه‌های موجود، سرمایه‌گذاری در خرید تجهیزات فناورانه مدرن، اشراف اطلاعاتی بر فضای مجازی، رفع موانع و محدودیت‌های سازمانی در بکارگیری تجهیزات فناورانه، استفاده بهینه از داده‌های فضای مجازی برای جرم‌یابی، کمک از اطلاعات سایر کشورها در جرم‌یابی، استفاده از تجربیات موفق کشورها در جرم‌یابی و ایجاد ابزارهای فناورانه مناسب در جهت مهار ادامه روند بزهکاری مجرمان می‌باشند.

مقایسه پژوهش حاضر با پژوهش‌های دیگر نشان می‌دهد که یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های ذوالفقاری و همکاران (۱۳۹۹)، درویشی و همکاران (۱۳۹۸)، مرتضوی و همکاران (۱۴۰۰)، یآوری و همکاران (۱۴۰۰) و توکلی و مرتضوی (۱۳۹۹)، منطبق و هم‌راستا بوده و در یافته‌های هر کدام از آنها به عوامل انسانی، سازمانی و فناورانه اشاره شده و مؤلفه‌های این عوامل را در فرآیند جرم‌یابی مؤثر دانسته‌اند و به‌خصوص به مسائل آموزشی و مهارتی کارآگاهان و امکانات و تجهیزات سازمانی و فناورانه که در پژوهش حاضر نیز اشاره گردیده، پرداخته شده و در همه آنها از جمله تحقیق حاضر به تعامل درون و برون سازمانی نیز اشاره شده است.

درنهایت با توجه به اهمیت مؤلفه‌های شناسایی شده، این مؤلفه‌ها به منظور موفقیت هر چه بیشتر در زمینه جرم‌یابی، مورد توجه قرار گیرند که می‌تواند در طراحی و انتخاب

برنامه‌ریزی‌های مناسب، اقدامات و سیاست‌ها در جهت بهره‌گیری مسئولان و تصمیم‌گیران این حوزه، به خصوص پلیس، مفید و اثربخش باشد.

پیشنهاد‌های کاربردی:

۱- تقویت و افزایش کمیت و کیفیت برنامه‌های آموزشی علمی و عملی برای کارآگاهان به منظور ارتقاء توانمندی‌های پلیسی در کشف جرم با اولویت قرار دادن سرعت، دقت و هوشمندی در اجرای مأموریت‌ها جهت به سرانجام رساندن آنها به گونه‌ای که مانع از تکرار مجدد جرم توسط مجرمان به عادت و حرفه‌ای شود.

۲- اهتمام ویژه متولیان اصلاح، تربیت و درمان مجرمین به شیوه‌های مرسوم تربیتی در دوران حبس و نظارت و کنترل و هدایت آنها بعد از اتمام محکومیت و حضور در جامعه در جهت تقویت باسازگاری اجتماعی.

۳- استفاده از ظرفیت‌های خیرین و نهادهای مدنی جهت اشتغال‌زایی برای افرادی که دوران محکومیت خود را طی نموده‌اند، به منظور مرتفع نمودن نیازهای که می‌تواند عوامل جرم‌زا باشد.

سپاسگزاری:

در پایان محققان بر خود لازم می‌دانند از همه عزیزانی که با مشارکت در مصاحبه و تکمیل پرسش‌نامه به اجرایی تحقیق کمک کردند، تشکر و قدردانی نمایند.

منابع:

۱. انصاری، ولی‌الله. (۱۳۹۶). کشف علمی جرائم. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.
۲. بیات، بهرام؛ شرافتی پور، جعفر؛ عبدی، نرگس. (۱۳۸۷). پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع‌محور. معاونت اجتماعی فراجا، اداره کل مطالعات اجتماعی.
۳. درویشی، صیاد؛ هندیانی، عبدالله؛ کرمی، احمد. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر در جرم‌یابی سرقت خودرو در شهرستان قم. پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۴(۳)، ۲۸-۹.

۴. دعاگویان، داود؛ هندیانی، عبدالله؛ یآوری بافقی، امیرحسین؛ عبدی‌نژاد، صالح عزیز، سودابه. (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی تعامل پلیس و دستگاه قضایی در فرآیند جرم‌یابی. فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۳(۵۰)، ۱۸۵-۲۰۸.
http://icra.jrl.police.ir/article_18855.html
۵. ذوالفقاری، حسین؛ طالبیان، حسین؛ دعاگویان، داود؛ بتولی، سید حسن. (۱۳۹۹). نظام جامع جرم‌یابی در پلیس ایران. پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۵(۲)، ۱۱۴-۸۹.
http://journals.police.ir/article_94838.html
۶. عباچی، مریم. (۱۳۸۸). پیشگیری از بزه دیدگی مکرر کودکان با تأکید بر نقش پلیس، پیشگیری از تکرار جرم و تکرار بزه دیدگی. مجموعه مقالات ارائه شده در نخستین همایش ملی پیشگیری از جرم، تهران: مرکز تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری و معاونت تربیت و آموزش فراجا.
۷. فخرالدین، توکلی؛ مرتضوی، سیدمرتضی. (۱۳۹۹). تعیین عوامل تأثیرگذار در کشف جرائم سایبری با رویکرد دلفی فازی. فصلنامه کارآگاه، ۱۳(۵۰)، ۱۴۸-۱۲۸.
http://det.jrl.police.ir/article_94643.html
۸. محمد نسل، غلامرضا. (۱۳۹۳). کلیات پیشگیری از جرم، چاپ اول، تهران: نشر میزان.
۹. محمد نسل، غلامرضا. (۱۳۸۷). پلیس و پیشگیری از جرم، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری فراجا.
۱۰. مرتضوی، سید مرتضی؛ فضلی صفر، هندیانی، عبدالله؛ توکلی، فخرالدین؛ کشاورز ترک، محسن. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل راهبردی مؤثر بر جرم‌یابی با رویکرد آینده‌پژوهی. فصلنامه علمی کارآگاه، ۱۵(۵۷)، ۲۳-۱.
http://det.jrl.police.ir/article_97720.html
۱۱. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی. (۱۳۹۴). قانون پیشگیری از جرم مصوب ۱۳۹۴/۶/۱۷.
۱۲. مؤذن‌زادگان، حسن‌علی؛ حمیدزاده اربابی، نجف. (۱۳۹۲). کاربرد انگشت نگاری در جرم‌یابی، فصلنامه کارآگاه، ۲(۶)، ۹۸-۱۱۵.
http://det.jrl.police.ir/article_10444_c2aa565c50f8ea4c98d67b3482a99fff.pdf

۱۳. مهدوی پور، اعظم و شهرانی کرانی، نجمه. (۱۳۹۳). امنیتی شدن جرم شناسی: راهبردها و آثار آن بر حقوق کیفری، پژوهشنامه حقوق کیفری، ۵(۱)، ۱۵۹-۱۸۸

https://jol.guilan.ac.ir/article_644.html

۱۴. نجفی ابرنند آبادی، علی حسین. (۱۳۸۳). مباحثی در علوم جنایی؛ تقریرات درس جرم‌شناسی مقاطع دکتری و کارشناسی ارشد، مجموعه دو جلدی به کوشش شهرام ابراهیمی.

۱۵. هندیانی، عبدالله؛ نظری منظم، مهدی. (۱۳۹۴). نقش تحلیل جرائم در جرم‌یابی. فصلنامه کارآگاه، ۸(۳۰)، ۹۵-۱۱۲. http://det.jrl.police.ir/article_10666.html

۱۶. یاور، امیرحسین؛ شایگان، فریبا؛ چولکی، غلامرضا؛ کرمی، احمد. (۱۴۰۰). نقش اشراف اطلاعاتی در جرم‌یابی و کشف جرم در واحدهای جرم‌یابی فراجا. فصلنامه علمی کارآگاه، ۱۵(۵۴)، ۲۶-۱.

http://det.jrl.police.ir/article_96257.html

17. Branting ham, P. J., & Faust, F. L. (1976). A conceptual model of crime prevention. *Crime & delinquency*, 22(3), 284-296.
18. Crawford, A (2008), *crime prevention and community safety*, the oxford hand book. Criminology, 4th edition, New York, Oxford university press.
19. Rao, S., & Perry, C. (2003). Convergent interviewing to build a theory in under- Researched Areas: principles and an example investigation of Internet usage in inter-Firm Relationships. *Qualitative Market Research: An International Journal*. 6(4), 236-247.
<https://doi.org/10.1108/13522750310495328>